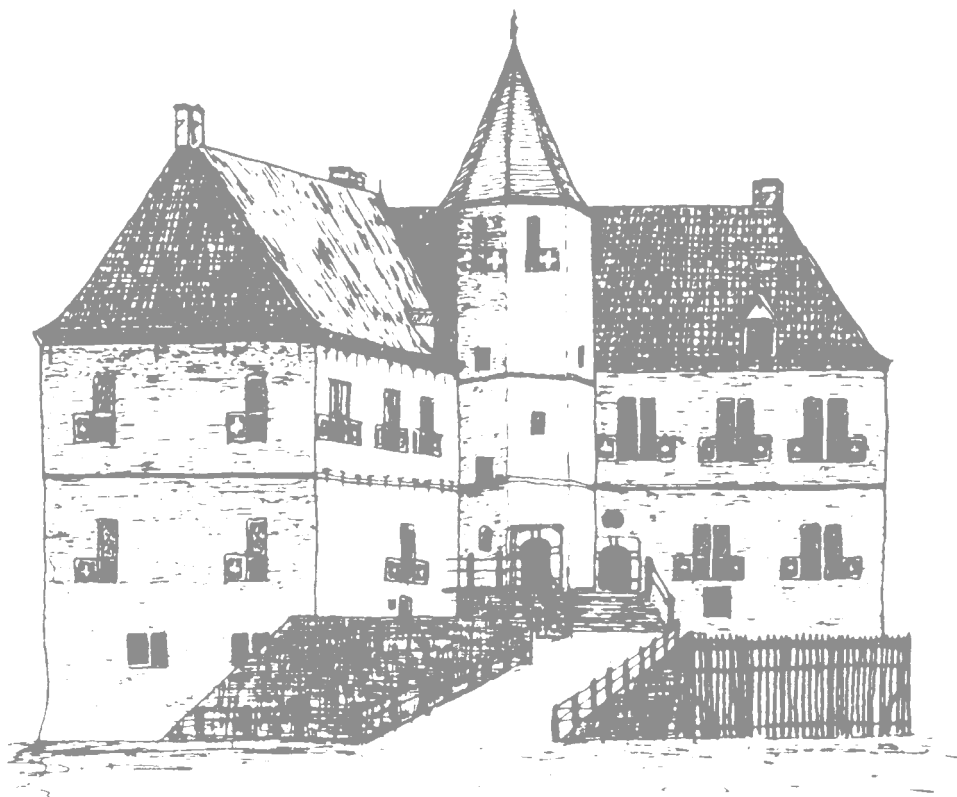

VORDENSE KRONYCK

37^e jaargang
no. 2, december 2018

COLOFON

Vordense Kronyck is het verenigingsblad van de Oudheidkundige Vereniging Oud Vorden. Het stimuleren van de belangstelling voor en verbetering van het inzicht in de geschiedenis van de vroegere gemeente Vorden behoren tot de taken die de vereniging zich ten doel heeft gesteld. Het bevat bijdragen van personen die onderzoek hebben gedaan naar diverse aspecten van de lokale geschiedenis en vervolgens hun bevindingen op schrift hebben gesteld. Daarnaast streeft zij ernaar om zaken van cultuurhistorisch belang, zoals historische bouwwerken, folkloristische gebruiken en het lokale dialect van het Nedersaksisch te behouden.

Vordense Kronyck verschijnt tweemaal per jaar en het bevat zo mogelijk ook artikelen die geschreven zijn in de lokale variant van het Nedersaksisch. Concept-artikelen kunnen worden aangeleverd door zowel leden als niet-leden.

De redactie van Vordense Kronyck beslist na overleg met auteur(s) over plaatsing, c.q. eventuele aanpassingen.

Artikelen, of gedeelten daarvan, mogen worden overgenomen onder bronvermelding en met schriftelijke toestemming van de Oudheidkundige Vereniging Oud Vorden.

Lidmaatschap

Het lidmaatschap staat open voor een ieder die belangstelling heeft voor of zich op enigerlei wijze verbonden voelt met Vorden en haar geschiedenis. Het lidmaatschapsgeld per jaar bedraagt bij een dubbel lidmaatschap € 32,-, voor een enkel lidmaatschap is dat € 25,-.

De vereniging is opgericht op 30 maart 1981.
De vereniging is ANBI-gecertificeerd.

Oplage

350 exemplaren

ISSN-nummer
1383-049X

Bankrelatie

Rabobank, rekeningnummer/IBAN:
NL74 RABO 0366406523,
t.n.v. Oudheidkundige Vereniging Oud Vorden

Bestuur

Wvd. voorzitter
G.H. Vaags
T: 06 - 51 38 00 97;
E: info@ghvaags.nl

Secretaris

mw. A. Menkveld-Wullink
Dorpsstraat 2, 7251 BB Vorden
T: 0575 - 55 33 70
E: info@oudvorden.nl

Penningmeester

G. Vlogman
T: 0575 - 55 25 42
E: gerritvlogman@gmail.com

Leden

mw. E. Steeman
T: 0575 - 55 21 66
E: es.steeman@gmail.com

J.G.M. Berentsen
T: 0575 - 55 33 68
E: info@janberentsen.nl

R.J. van Overbeeke
T: 0575 - 55 14 95
E: rjvanoverbeeke@gmail.com

J.M. Ilbrink
T: 0575 - 55 26 66
E: rinus.ilbrink@gmail.com

Redactie Vordense Kronyck

J.M. Ilbrink
T: 0575 - 55 26 66
E: rinus.ilbrink@gmail.com

H.C.J. van der Linden
T: 0575 - 55 25 87
E: hcj.vanderlinden@planet.nl

Ledenadministratie

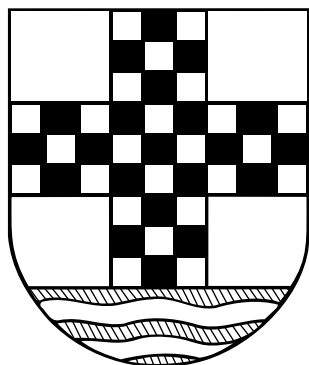
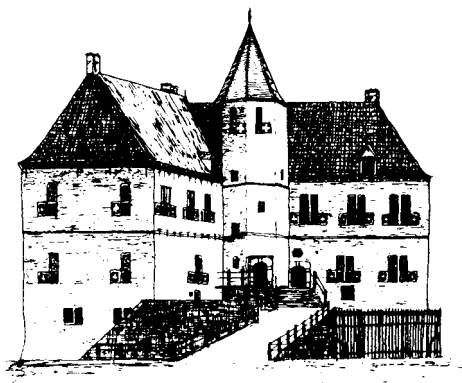
J.G.M. Berentsen
T: 0575 - 55 33 68
E: info@janberentsen.nl

Kvk-dossiernummer
40103440

Website

www.oudvorden.nl

OUDHEIDKUNDIGE VERENIGING OUD VORDEN

VORDENSE
KRONYCK

37^e jaargang
no. 2
december 2018

INHOUDSOPGAVE

Van onze voorzitter	Henk Vaags	pag. 3
Van de redactie	Rinus Ilbrink/Hans van der Linden	4
Verenigingsnieuws:		
• Excursie voorjaar naar Kampen/Schokland		5
• Excursie najaar naar Aalten		7
• Commissieverslagen:		
o Archiefcommissie		8
o Boerderijcommissie		9
o Fotocommissie		10
o Genealogiecommissie		11
o Lezingencommissie		12
Geschiedenis rouwcentrum Vorden	Wim Ruiterkamp	13
Het drama op Hilverink (Delden)	Wilma Groot Enzerink	18
De eerste 50 jaar van de ijsvereniging Vorden	Geurt Harmsen	22
De Kattenpol	Johan Vellinga en Joke Tjoonk	24
Over Vordense heuvels en hoogten	Carol Jan Klok	27
Stoppertjes/opvullingen uit “Kotte riemkes” van Erik Knoef		

Henk Vaags

Beste lezers,

Deze keer is het de redactie weer gelukt voor u een aantal interessante stukken op te nemen.

Fijn dat er altijd weer mensen zijn die zich in diverse onderwerpen verdiepen en er een bijzonder stuk over schrijven.

Zo kunt u het verenigingsnieuws volgen, opgesteld door Rinus Ilbrink en Hans van der Linden.

Sfeervolle excursies en het commissiewerk worden hier beschreven. Dit is door leden van onze vereniging allemaal voorbereid en uitgevoerd.

De geschiedenis van het rouwcentrum Vorden, heel gedetailleerd opgeschreven door Wim Ruiterkamp, laat ons mee gaan naar het ontstaan en het sluiten van wat nu ons "Old Vorden Huus" is.

Wilma Groot Enzerink neemt ons met een heel indringend, emotioneel verhaal met veel geschiedschrijving mee in de tijd dat op Hilverink in Delden zich een waar drama voltrok.

De eerste vijftig jaar van de Vordense ijsbaan wordt helder door Geurt Harmen, als ervaringsdeskundige, weergegeven.

In deze KronycK worden gebiedsdelen van Vorden uitgeplozen op naam en bijzonderheden.

De Kattenpol is een stuk van Johan

VAN DE VOORZITTER

Vellinga en Joke Tjoonk; gebaseerd op zeer veel beschrijvingen van vroegere auteurs. Wat een zoekwerk.

Het zelfde geldt voor het stukje van C.J. Klok over de Vordense heuvels en hoogten.

Dit nummer is deze keer, en hopelijk niet voor de laatste keer, opgevrolijkt door hele nuchtere, grappige "stopper-tjes/opvullingen" uit "Kotte riemkes" van Erik Knoef.

Zo ziet u maar weer; veel mensen die zich inzetten om via onze vereniging veel van vroeger voor het nageslacht vast te leggen. Alle lof hiervoor.

Het jaar 2018 loopt geleidelijk af; een voor onze vereniging heel belangrijk jaar. De verwerving van het Monutagebouw, door ons "Old Vorden Huus" genoemd, zal het werk voor de vereniging een stuk vergemakkelijken.

Met inspanning van onze vrijwilligers wordt het een echt archief met expositie- en werkruimte.

Als alles klaar is willen wij u graag welkom heten in deze nieuwe behuizing.

Met de feestdagen voor de deur wens ik u veel leesplezier met deze KronycK. Leest toch wel lekker eigenwijs.

Namens het bestuur wens ik u fijne feestdagen en een goede jaarwisseling en wellicht tot op onze niejaorsvesite op 9 januari 2019!

Rinus Ilbrink
Hans van der Linden

Het tweede nummer van de Kronyck in 2018 geeft enkele aanpassingen te zien ten opzichte van het eerste nummer. Hierin werd de lay-out gewijzigd en het lettertype veranderd. Meerdere leden gaven te kennen deze veranderingen te waarderen.

In dit tweede nummer worden nog enkele bijstellingen van het lay-out doorgevoerd zodat het beoogde doel, een meer leesbare Vordense Kronyck aan u aan te bieden, wordt verwezenlijkt.

We hebben gezocht om met korte stukjes in het dialect ook dit aspect een plaats te geven in de Kronyck. Hiervoor maken we o.a. gebruik van tekstjes uit "Kotte riempkes" en "Een ander riempken", van Erik Knoef die welwillend zijn toestemming verleende.

VAN DE REDACTIE

Persbericht

Wi-j hebt vanmargen,
vers sinaasappelsap gemaakt.

Rinus Ilbrink

EXCURSIE NAAR KAMPEN EN SCHOKLAND

Zaterdag 19 mei vertrokken ruim 40 leden van Oud Vorden vanaf De Bleek met een bus van Spitax naar de prachtige oude Hanzestad Kampen om daar het Gemeentelijk Museum en de synagoge te bezoeken.

Het museum herbergt een ware schat aan interessante oudheden, zoals een fraaie Schepenzaal waar recht werd gesproken, veel schilderijen over het water, waar de stad natuurlijk veel mee van doen had, producten van plaatselijke ondernemingen zoals Siebrand dranken, Oud Kampen sigaren, Kanis & Gunnink koffie, H. Berk emailleerfabrieken BK-pannen, enz. Ook is er

een grote collectie schilderijen van alle stadhouders en koningen van het Huis van Oranje.

Na eerst genoten te hebben van koffie met een Kamper slof, kregen we van enthousiaste gidsen een goede uitleg over het een en ander. De lunch werd ook in het museumcafé genuttigd.

De Kamper synagoge was eigenlijk helemaal ingericht als tentoonstellingsruimte met schilderijen van Willem den Ouden. Ook bleek er de nodige informatie aanwezig over in WO II weggevoerde Joodse Kampenaren met hun namen, al met al zeer indrukwekkend.

Hierna stapten we weer in de bus en bezochten het voormalig eiland Schokland, nu een “verhoging” in de weidse Noordoostpolder.

Na de thee werden we rondgeleid, o.a. naar het kerkje waar een interessante filmreportage vertoond werd over het reilen en zeilen, met name in de 19e eeuw.

Interessant was te horen dat Schokland oorspronkelijk uit 2 delen bestond die tot verschillende provincies behoorden: Noord onder Holland en Zuid onder Overijssel.

Door de voortdurende afkalving van het eiland, veroorzaakt door de regelmatig opstekende Zuiderzeestormen

en door de armoedige omstandigheden waaronder de mensen leefden, werd op bevel van hogherhand besloten tot ontvolking, hetgeen op 1 maart 1859 gebeurde. Het betrof toen ongeveer 650 mensen. Heden ten dage wonen er 5 mensen, die zorgen voor het museum en de gebouwen.

In het Museum Schokland worden veel historische voorwerpen getoond met alle informatie over het verleden.

Vol van alle indrukken vertrokken we tegen 17.00 uur van dit unieke gebied dat sinds 1995 op de Werelderfgoedlijst van de UNESCO staat. De reiscommissie had voor een interessante dag gezorgd!

Rinus Ilbrink

EXCURSIE NAAR AALTEN

Op de stralende zaterdagmiddag 13 oktober bezochten ruim 30 leden van Oud Vorden het onderduikersmuseum, de Oude Helenakerk en de synagoge in Aalten.

De reiscommissie had gezorgd dat er gidsen op de 3 genoemde locaties waren die uitstekend hun kennis konden overbrengen op de bezoekers die daarvan het nodige aan hun kennis hebben toegevoegd.

Het onderduikersmuseum bleek verrassend veel informatie in zowel beeld als geluid bijeen gebracht te hebben, waardoor er een zeer goed beeld gegeven werd van de oorlogsjaren 40-45 met alle problemen en verdriet die daarmee gepaard gingen. Dat de gidsen en de audio-videopresentaties door elkaar spraken was bij tijd en wijle overigens nogal storend.

Na een gezellige zit met koffie en gebak in het museumrestaurant bezocht één groep de protestantse Helenakerk die opvallend veel overeenkomsten met de

Vordense dorpskerk bleek te hebben, zoals gewelfschilderingen, oplopende rijen banken in theatervorm (die sinds 2012 in Vorden verwijderd zijn), tufsteen in de muren en lijsten van voorgangers sedert 1600. Echt bijzonder waren de verscheidene grote muurschilderingen van Bijbelse en andere taferele.

De andere groep Vordenaren kreeg een rondwandeling door Aalten langs de zgn. 'Stolpersteine' die tussen de straatstenen zijn gemetseld op de plekken waar Joodse Aaltenaren woonden die in de oorlog zijn weggevoerd en omgebracht door de nazi's. (Iets gelijks is enkele jaren geleden ook in Zutphen aangebracht).

Na aankomst in de synagoge gaf de gids een uitgebreide en interessante uiteenzetting van het Joodse leven in Aalten en uitleg over de verschillende voorwerpen in de synagoge.

Tegen 18.00 uur arriveerde de Oud Vordendelegatie na een interessante en geslaagde middag weer in Vorden.

ARCHIEFCOMMISSIE

Dit jaar bracht voor onze archiefcommissie een diepte- en een hoogtepunt. Ons commissielid Ben Wagenvoort was ernstig ziek, er was hoop op herstel maar hij stierf zeer plotseling. Wij missen hem. Onze commissie bestaat nu uit 4 personen, te weten Everdien Steeman, Hennie Sueters, Jan Olthaar en Rob van Overbeeke.

Hoogtepunt is natuurlijk de aankoop van het Monutagebouw dat inmiddels ook een nieuwe naam heeft gekregen: we noemen het "Old Vorden Huus". Na ons tal van jaren hebben moeten behelpen in het Dorpscentrum, verhuisden we in 2013 naar een mooiere ruimte in De Voorde. Echter daar groeiden we ook snel weer uit en we keken dus uit naar een grotere ruimte. Dat is dus gevonden in het voormalige Monuta. Daar wordt nu bouwkundig hard gewerkt om het aan te passen aan onze wensen. Wij prikken het gereed komen van de werkzaamheden op januari 2019.

Nu ligt alles al wel opgeslagen in de gang van het "Old Vorden Huus"; het materiaal wacht daar op een definitieve plek. De archiefcommissie is nu ook druk bezig met hoe we het archief willen gaan inrichten. Er zijn inmiddels aanvullende boekenstellingen gekocht en geleverd. De boekenstellingen zijn gelijk aan het reeds aanwezige meubilair en het wordt zo dan ook een mooie eenheid.

De aanvoer van foto's, boeken, kaarten en vele andere 'Vordense zaken' gaat onverdroten voort. Oude vergaderstukken van verenigingen, bedrijfsgegevens van verdwenen Vordense bedrijven komen naar ons archief. In het bijzonder mag wel eens genoemd worden de lezersgroep van 'De Werf'. De daar aangeboden boeken met enige historische inhoud over Vorden worden ons steeds weer geschonken. Alles wat ons nu wordt aangeboden wordt wel ingeschreven, maar ligt voorlopig wel op stapeltjes. Maar door het registreren weten we wel wat we hebben, maar nog niet waar het ligt. Dat wordt straks wel anders.

Onze bestanden bestaan nu uit totaal ca. 550 boeken en 311 documenten.

Ook hopen we dat, als straks ons nieuwe onderkomen klaar is, onze leden het archief komen bezoeken en kennis nemen van de opgeslagen gegevens over Vorden.

BOERDERIJENCOMMISSIE

De Boerderijencommissie heeft het afgelopen jaar 37 boerderijen beschreven, wat het totaal op 215 brengt. Hiervan liggen of lagen driekwart in de buurtschappen Veldwijk en Mossel, en een kwart in Linde, Delden, Vierakker, Dorp en Wichmond. Het overgrote deel van deze boerderijen (70%) heeft geen agrarische bestemming meer. Van de resterende 30% is de helft in de loop der geschiedenis verdwenen, terwijl nog slechts 15% in bedrijf is.

Na een aantal jaren in belangrijke mate te hebben bijgedragen aan ons werk met zijn transcripties van oude documenten heeft Ben Wullink zich dit jaar ook officieel aangesloten bij de commissie. Hiermee blijft ons getal gelijk, na het terugtreden van Gerard Klunder, die hartelijk wordt bedankt voor alle mooie foto's die hij heeft gemaakt. Verder kunnen we regelmatig een beroep doen op Wim Jansen, bouwhistoricus van de Stichting IJsselhoeven. Zijn bouwkundige bevindingen completeren niet alleen onze overzichten van eigenaren en bewoners, maar leiden soms ook tot verrassende conclusies omtrent de (hoge) ouderdom van bepaalde boerderijen.

Naast het werk voor de commissie wordt er ook veel tijd gestoken in andere boerderijhistorische activiteiten. Zo bouwt Ben voort aan zijn website www.vordensverleden.nl, waaraan hij dit jaar 12 transcripties van oude documenten uit de periode 1557-1864 heeft toegevoegd, en is Joke bezig aan een boekje over de geschiedenis van het Tjoonk, tweede in een serie over Hackfortse boerderijen. Reeds afgerond in het afgelopen jaar is een boekje over de geschiedenis van de boerderijen rond de Wientjesvoort, samengesteld door Gerda en enkele medeauteurs.

Ondertussen wachten nog veel Vordense boerderijen op een beschrijving, reden waarom extra handen welkom zijn. Wie zich hierover wil informeren kan mailen naar gerdarossel@kpnmail.nl

Samenstelling commissie:
Gerda Rossel (voorzitter), Joke Bouwmeester-Tjoonk, Ben Wullink (transcripties).
<http://www.oudvorden.nl/boerderijen>

FOTOCOMMISSIE

De fotocommissie bestaat uit 5 leden: Jan Berentsen, Gerrit Eskes, Rinus Ilbrink (voorzitter) Gozien Lotterman en Henk Wiekart. Gerhard Hoftijzer is gestopt en daarvoor is Gozien Lotterman in de plaats gekomen.

Wim Jansen houdt zich bezig met de ansichtkaarten (ruim 2280!).

Enkele anderen bieden bij gelegenheid hulp.

In 2018 waren we bezig met:

- het digitaliseren van het archief van Foto Dolphijn;
- Aanvulling en rubricering van foto's van school het Hoge;
- Vergaren van informatie over oude foto's;
- De A2-scanner is verhuurd geweest aan de historische vereniging van Hengelo. Oude jaargangen van het blad de Reclame zijn gescand om op de Hengelose site te plaatsen;
- 1 keer per maand komt er een foto zonder gegevens in het weekblad Contact. De respons daarop is verschillend, maar zeker bevredigend.
- Twee keer werd er een lezing verzorgd voor een senioren- en vrouwenvereniging;
- De commissie is ook bezig met het voorbereiden van de presentatie tijdens de Nieuwjaarsvisite;
- De nieuwe AVG (Algemene verordening gegevensbescherming) zorgt bij tijd en wijle voor actie. We hebben een keer een geboorteadvertentie uit Contact moeten halen en een vraag gehad over een schoolfoto.
- Vele nummers van het Hervormde kerkblad zijn gescand. Publicatie hiervan wordt nog bekeken.
- Er komen regelmatig interessante foto's tevoorschijn, die aan de site worden toegevoegd. De fotocommissie houdt zich voortdurend aanbevolen voor interessante foto's om op de site te plaatsen. Eind 2018 omvat het beeldarchief ca. 9000 afbeeldingen: foto's, dia's, ansichtkaarten en andere.

Tegenslag

At 't tegenslagen raegent,
werkt een lach as een paraplu.

GENEALOGIECOMMISSIE

De Genealogiecommissie heeft 3 leden: Wim Jansen, Wim van Til en Wim Ruitkamp als voorzitter. Deelname van nieuwe leden is zeer gewenst. Naast interesse in genealogie is enige computerkunde vereist.

In het afgelopen jaar is er weer veel activiteit geweest. Omdat het werk een herhalend karakter heeft met telkens een wisselende inhoud, is de onderlinge communicatie dit jaar per e-mail en telefoon verlopen naast het traditionele gezamenlijke etentje, dit seizoen bij Amon.

Nadat alle families in het dorp Vorden (huisnummers met A) in de periode tussen 1810 en 1920 beschreven waren, is de commissie nu bezig met de buurtschappen Veldwijk (huisnummers met C) en Linde (huisnummers met E). Inmiddels is Veldwijk vrijwel afgerond. Het blijkt dat in de buitenwijken families gemakkelijker een partner over de gemeentegrens zoeken, zoals uit Warnsveld, Lochem, Ruurlo en Hengelo. Alhoewel de commissie zich beperkt tot inwoners van de voormalige gemeente Vorden, worden deze grenssituaties meegenomen omdat verschillende generaties ook weer gemakkelijk over de gemeentegrens terugkeren. Als bronnen worden zowel de digitale gegevens uit de burgerlijke stand via WieWasWie gebruikt als de getranscribeerde Doop-, Trouw- en Begraafboeken uit www.genealogiedomein.nl, speciaal voor de Gelderse Achterhoek. Een van de uitdagingen van de commissie is het om ogenschijnlijk zelfstandige takken uit

een stamboom te combineren, meestal door verder in de familiehistorie te graven. Het werk van de commissie bestaat daarom naast het maken van nieuwe stambomen uit het regelmatig aanpassen en uitbreiden van bestaande stambomen.

Verder ontvangt de commissie, meestal per e-mail, vragen over genealogiekwesties en worden op verzoek stambomen gemaakt voor zover ze passen binnen de uitgangspunten van de genealogiecommissie. Ook deze worden gepubliceerd op de website van Oud Vorden.

Op 31 oktober 2018 waren er 568 stambomen gemaakt en daarmee 31949 personen en 14066 gezinnen beschreven.

Oud Vorden

voornamen Zoeken ★ Favorieten lijst

Home Stamboom Extra Help Inloggen

Stamboom Persoon Statistieken en Lijst met voornamen

Verwantschap berekenen bonde voornamen: 50

Laatste wijzigingen

Mannen		Vrouw	
Voornaam	Aantal	Voornaam	Aantal
Jan	4841	Gradius	120
Hendrik	2357	Marten	114
Willem	1414	Reint	113
Gerrit	1058	Fredrik	112
Garrit	1046	Berent	106
Derk	704	Frederik	106
Berend	612	Herman	106
Albert	559	Antonius	104
Johannes	503	Peter	103
Hendrikus	440	Marinus	98
Evert	386	Jacobus	96
Harmen	386	Martinus	93
Johan	343	Cornelis	88
Arend	222	Antonie	86
Antonij	218	Roelof	86
Hermanus	213	Lambertus	82
Gerhard	198	Wilhelmus	76
Bernardus	186	Engbert	73
Lammert	186	Garret	72
Thunis	170	Arent	71
Gerhardus	165	Bernard	66
Albertus	160	Antoon	61
Jacob	152	Theodorus	60
Hermanus	150	Pieter	57
Christiaan	126	Arnoldus	53
Johanna	1936	Hendrika	1758
Fredrika	149	Gerritje	147
Fenneken	144	Maria	1025
Alberdina	134	Janna	929
Teuntjen	134	Willemina	759
Henders	128	Berendina	657
Herrmina	125	Jenneken	525
Antonina	124	Aaltjen	518
Geertjen	123	Garrtjen	484
Reintjen	118	Harmina	463
Gerritina	117	Anna	315
Jacoba	107	Gerritjen	302
Willemken	107	Christina	279
Dina	95	Antonia	245
Gerharda	92	Hendrica	229
Theodora	92	Grada	228
Cornelia	90	Aleida	221
Garritina	90	Everdina	207
Margaretha	90	Catharina	195
Aaltje	83	Wilhelmina	193
Derksken	83	Derksen	182
Janjen	83	Elisabeth	176
Lammerdina	82	Geertruida	162
Anneken	80	Gardina	158
Frederika	74	Geesken	155

LEZINGENCOMMISSIE

De commissie bestond 2017/2018 uit Corrie Kok, Boukje Tijhuis en voorzitter Wim Ruiterkamp. Jan Berentsen nam voorjaar 2018 het stokje over van Wim Ruiterkamp als voorzitter/contactpersoon vanuit het bestuur van de vereniging.

Doel van de commissie is om elk verenigingsjaar (dat loopt van september t/m mei) voor de vier reguliere lezing-avonden geschikte sprekers te vinden met onderwerpen die voor onze leden interessant zijn. De commissie kwam hiertoe meerdere keren bijeen. Een voorlopige lijst van mogelijke kandidaten werd onder de commissieleden verdeeld om de sprekers en hun thema te beoordelen en overige voorwaarden te bespreken.

Na akkoord van het bestuur over het programma-voorstel kon de commissie de zalen van De Herberg en Hotel Bakker bespreken, en werd het programma voor het nieuwe seizoen bekend gemaakt via o.a. de website (www.oudvorden.nl), Facebook en Twitter van Oud Vorden.

In de Vordense Kronyck van december 2017 hebben we het programma 2017/2018 gepubliceerd. Speciaal noemen we hier nog even de succesvolle avond over de Empo, verzorgd door Theo de Kogel. De zaal van Bakker zat stampvol en de presentatie werd zeer intens beleefd door de aanwezigen!

Inmiddels hebt u het nieuwe programma al ontvangen, maar we noemen het hieronder nog eens:

Huidig seizoen 2018/2019

25 september 2018	Boeren, burgers, buitenlui (Ineke His-sink)
25 november 2018	350 jaar dichter Willem Sluiter (Arend Jan Heideman)
19 februari 2019	De Joodse gemeente/begraafplaats in Vorden (Henk Teeuwen)
20 maart 2019	De poëtische Heuvel (Ben Wagenvoort)

Leg

In mei

leggen alle vogels een ei.

Behalve de koekoek en de griet, die leggen in de meimaand niet.

Ok disse vogel nam iedereen in 't ootje, hej lei namelijk in februari al 't loodje.

Wim Ruiterkamp

GESCHIEDENIS ROUWCENTRUM VORDEN

Aanleiding

In de 70-er jaren van de vorige eeuw ontstaan er in de gemeente Vorden plannen om te komen tot een rouwcentrum. Traditioneel werden begrafenissen in het buitengebied door de buurt verzorgd als naoverplicht terwijl in het dorp de heer A. de Jonge in samenwerking met de Zutphense Begrafenis Stichting vaak als aanspreker fungeerde. Daarbij werd er gebruik gemaakt van de opbaarmogelijkheden in De Wehme en Villa Nuova.

In 1975 stelt de gemeente een Beleidsnota Kapitaalsinvesteringen op waarbij raadsleden van mening zijn dat ook financiële ruimte voor een aula/rouwcentrum/mortuarium moet worden geboden. In een eerste voorstel van B&W wordt de plaats van de Muziekoepel als locatie genoemd. Via ingezonden

stukken in Contact maken de omwonenden nadrukkelijk bezwaar¹. B&W komen vervolgens in een pré-advies met een aantal alternatieve locaties²:

- Achter de R.K. kerk aan het Jebbink
- Een gedeelte van het Jeugdcentrum (Insulindelaan)
- Bij de Algemene Begraafplaats
- Bij de R.K. kerk de opbaarruimte en op de begraafplaats een schuilruimte

Bij de bespreking hiervan op 7 oktober 1975³ komt de heer Bogchelman met een nieuwe variant, nl. een gebouw naast de R.K. kerk aan het Jebbink, waarvoor de R.K. kerk een deel van haar terrein verkoopt.

¹ Contact 5 juni 1975

² Contact 25 september 1975

³ Contact 9 oktober 2075

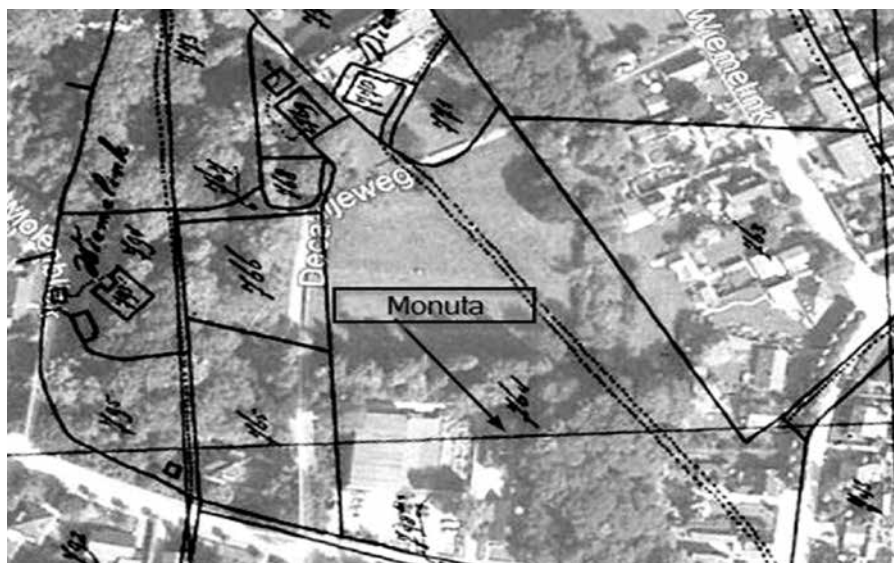
Geschiedenis van het bouwterrein

Op de kadastrale kaart van 1832 blijkt het totale perceel (Sectie K nr. 764) toe te behoren aan Johan Hendrik Gallée, de toenmalige burgemeester, woonachtig op De Decanije (Dicanie)⁴. Het terrein is hierna in eigendom geweest van Johannes Hermanus Gallée, secretaris en burgemeester van Vorden, Pieter Gerrit Gallée, burgemeester van Vorden, Julius Hermann Thate, Sara Crol x Wilhelm Julius Thate en Sara van Stolk douairière Jean Baptiste Crol, de R.C. Parochiale Gemeente van den H. Antonius van Padua te Vorden⁵ en de Gemeente Vorden. De familie Thate-Crol is aan de Zutphenseweg de eigenaar van Huize "Het Molenblik", van "Villa Crol" en verder aan de Decanijeweg van een weiland, groot 0,9 ha, grenzend

aan het terrein van het Herstellingsoord (nu Park De Decanije). Op 5 augustus 1953 wordt dit weiland overgedragen aan de Parochie St. Antonius van Padua te Vorden-Kranenburg⁶. Hierbij speelt architect J.L. van Houte een bemiddelende rol. Het bestuur van het Herstellingsoord maakt op 3 december 1953 bij het R.K. Kerkbestuur bezwaar tegen deze gang van zaken omdat zij eerder al een voorlopig koopcontract hadden getekend⁷. Op dit weiland zal in 1964 de Christus Koningkerk worden gebouwd en in de 70-er jaren het Rouwcentrum.

Rol van Monuta

Op 9 januari 1976 schrijft Algemeen Directeur Posthumus van Monuta aan B&W dat de Stichting Monuta bereid is op dit terrein een rouwcentrum te

⁴ Overlay Kadastrale Atlas 1832 op Google Earth Gerda Rossel

⁵ Met dank aan Gerda Rossel

⁶ Archief Christus Koning/H. Antonius van Padua

⁷ Archief Christus Koning/H. Antonius van Padua

realiseren onder de voorwaarde dat de gemeente bij handhaving van de gebruikelijke uitvaarttarieven gedurende een bepaald aantal jaren garant zal staan voor het jaarlijks exploitatieverlies van ongeveer f 25.000,-⁸. De gemeente Vorden bevestigt op 29 januari 1976 akkoord te gaan met de voorstellen van Monuta⁹.

Op 30 maart 1976 neemt de gemeenteraad dan een definitief besluit¹⁰ (quote): “De raad van Vorden besloot om een perceel grond aan te kopen van de R.K. kerk aan Het Jebbink (koopsom f 37.127,-) en deze grond weer op haar beurt door te verkopen aan de Monuta Stichting, met de bepaling dat deze Stichting op deze plek zo spoedig mogelijk doch uiterlijk binnen twee jaren hier een rouwcentrum zal bouwen en deze in beheer en in exploitatie te nemen. Gedurende tien jaren zal de gemeente Vorden aan de Monuta maximaal per jaar f 25.000,- bijdragen in het exploitatieverlies van het rouwcentrum, doch nimmer meer dan het werkelijke exploitatieverlies.”

Op 27 maart 1976 had de Raad een brief van de Diaconie van de Hervormde Gemeente ontvangen waarin gepleit wordt om het rouwcentrum niet in handen te geven van de Monuta Stichting, maar er aan mee te werken dat er een plaatselijke Stichting wordt opgericht die zich uitsluitend met de bouw en het beheer van het rouwcentrum belast¹¹.

Omdat de Gemeenteraad dit voorstel afwees werd het plan van B&W goedgekeurd waarbij de CDA-raadsleden en 1 lid van de PvdA tegenstemden.

Nog de volgende dag melden B&W aan de Monuta Stichting het akkoord van de Raad en onder de verplichting dat op het perceel zo spoedig mogelijk doch uiterlijk binnen twee jaren na de notariële akte een rouwcentrum te bouwen en in beheer en exploitatie te nemen¹².

Realisering

Na het raadsbesluit voert Monuta met diverse partijen overleg, zoals:

- op 6 mei 1976 met de Diaconie van de Hervormde Gemeente betreffende de verschillen van inzicht van de exploitatie van het rouwcentrum en de rol van aanspreker A. de Jonge. Monuta deelt mee dat de plannen te ver gevorderd zijn om zich te kunnen terugtrekken¹³ maar bereid is volledig samen te werken met de heer De Jonge.
- op 13 september 1976 met het R.K. kerkbestuur over de uitrit via de weg aan de achterkant van de kerk, het gebruik van de parkeerruimte voor de kerk en de erfafscheiding¹⁴. Uiteindelijk zal dit na diverse tussenvoorstellen leiden tot een definitieve overeenkomst tussen de R.K. Parochie van de Heilige Antonius van Padua en de Monuta Stichting op 10 mei 1979¹⁵.

⁸ Oud Vorden Monuta Archief

⁹ Met dank aan Gerda Rossel

¹⁰ Contact 1 april 1976

¹¹ Uit het Hervormde kerkblad van mei 1976, aangehaald in Contact van 6 mei 1976

¹² Oud Vorden Monuta Archief

¹³ Oud Vorden Monuta Archief

¹⁴ Oud Vorden Monuta Archief

¹⁵ Oud Vorden Monuta Archief

- Het instellen van een Commissie van Advies met vertegenwoordigers van de 3 Vordense kerken om de plannen voor het rouwcentrum te bespreken¹⁶. Leden zijn:
 - o A.J.A. Hartelman
 - o G. Koerselman Jr.
 - o H.C.J. van der Linden
 - o G. Remmers
 - o G.H. Schouten
 - o H. Vliem

De aankoop van de grond van de gemeente Vorden vindt plaats op 12 augustus 1976¹⁷. Om het terrein bouwrijp te kunnen maken dienen er 60 fijnsparren, 3 larixen en 4 vlierstruiken gekapt te worden waarvoor op 6 mei 1977 door de gemeente vergunning wordt verleend¹⁸.

Monuta geeft de heer L. Groen, architect van het architectenburo bna groenschurink, opdracht voor het ontwerpen van het rouwcentrum en de dienstwoning. De bouwaanvraag volgt op 3 maart 1977¹⁹. De aanbesteding vindt op 23 juni 1977 plaats. De bouw wordt uitgevoerd door:

- Aannemingsbedrijf W. Draisma en Zn. B.V., Apeldoorn
- Schildersbedrijf Van der Wal N.V., Vorden
- Installatiebedrijf G. Emsbroek & Zn C.V., Vorden
- Koeltechnische Industrie Fridina, Nijverdal

Andere leveranciers zijn:

- Stoffering/meubilerij My Home, Hilversum
- Tuinaanleg Gebr. Kettelerij, Vorden

Onderaannemers zijn:

- Loodgietersbedrijf Ph. De Jong B.V., Vorden
- Stukadoorsbedrijf B.D. Brüggeman, Apeldoorn
- Tegelbedrijf J. Kok, Apeldoorn
- Bestrating Gebr. Schaufeli, Apeldoorn
- Grondwerk Joh. Zevenhuizen N.V., Apeldoorn²⁰

Het gebouw wordt op opgeleverd op 12 mei 1978 als de schilder zijn werkzaamheden heeft afgerond²¹.

Monuta organiseert op 3 juni 1978 een open-huis-middag voor de inwoners van Vorden²². De officiële opening wordt gedaan door de heer Posthumus, Algemeen Directeur van de Monuta Stichting.

Beëindiging

Na 39 jaar in Vorden actief te zijn geweest meldt Monuta op 18 mei 2017 op haar website dat zij het uitvaartcentrum in Vorden aan het Jebbink 4A te koop heeft gezet²³. Op 10 augustus wordt de voorgenomen verkoop op Funda gemeld²⁴. De vraagprijs is, inclusief de verhuurde woning, € 259.000,-. Bij de verkoop heeft Monuta in een z.g.

¹⁶ Oud Vorden Monuta Archief

¹⁷ Met dank aan Gerda Rossel

¹⁸ Contact 1 april 1976

¹⁹ Uit het Hervormde kerkblad van mei 1976, aangehaald in Contact van 6 mei 1976

²⁰ Oud Vorden Monuta Archief

²¹ Oud Vorden Monuta Archief

²² Contact 1 juni 1978

²³ Oud Vorden Monuta Archief

²⁴ www.fundainbusiness.nl

kettingbeding bepaald dat het gebouw nooit meer gebruikt mag worden als rouwcentrum of opbaargelegenheid.

Aankoop door Oud Vorden

Het bestuur van Oud Vorden bespreekt op 18 januari 2018 de mogelijkheden van aankoop, waarbij bekend is dat Monuta het rouwcentrum niet separaat wenst te verkopen en dat er een geïnteresseerde is om het geheel te kopen en het rouwcentrum daarna aan Oud Vorden door te verkopen voor € 75.000,-. Het bestuur besluit na de nodige financiële afwegingen te hebben gemaakt tot aankoop, mits de leden conform de statuten hiertoe toestemming geven. Tegelijkertijd is het bestuur actief bezig om leden en belangstellenden uit te

nodigen gelden voor een periode van 20 jaar beschikbaar te stellen (zgn. crowdfunding). Op 12 maart wordt de Jaarvergadering gehouden. De penningmeester toont de financiële basis voor de aankoop van het pand die gebaseerd is op een eerder ontvangen legaat en de crowdfunding actie. De leden stemmen unaniem in met de aankoop.

Op 23 april 2018 wordt het (voorlopig) koopcontract getekend en op 2 juli 2018 passeert de overdrachtsakte bij Notaris Hulleman.

Om een eigen identiteit uit te stralen zal het gebouw de naam "*Old Vorden Huus*" krijgen.

Wnd. voorzitter Henk Vaags tekent onder goedkeurende blik van penningmeester Gerrit Vlogman de overdrachtsakte.

Wilma Groot Enzerink

HET DRAMA OP HILVERINK

“Ze was zenuwachtig en moest zich zelf telkens aanmanen om eens flink door te stappen over de zandweg. Het was niet zo ver van ’t Hissink in Linde naar het Hilverink in Delden, hooguit een half uur, maar elke stap kostte haar moeite. Hoe zou hij reageren? Ze hadden elkaar niet meer gesproken sinds die ene avond, toen zo’n 6 maanden geleden. Ze begreep het niet: had het dan niets voor hem betekend? Ze begreep zichzelf ook niet, hoe had ze zich zo kunnen laten gaan? Ze had het idee dat hij haar ontweek, haar niet had willen zien, die enkele keer dat ze elkaar waren tegengekomen in het dorp. Alsof er nooit iets gebeurd was. Gelukkig was het droog, al voelde het fris aan, die laatste zondagmiddag in juni 1856. Ze trok haar wollen doek nog maar eens wat hoger om haar schouders. Ze rilde maar kon niet zeggen of het door de wind kwam of de spanning die ze voelde.

Die ochtend had ze besloten om het hem te vertellen. De hele nacht had ze liggen woelen in bed en teruggedacht aan het gesprek met haar boerin. Ze had het eindelijk aan iemand verteld, haar grote geheim. Ze kon ook niet anders, de boerin was zelf moeder en zag haar opbollende buik. De boerin was begripvol geweest en had haar laten praten en huilen. Ze kon zich niet herinneren wanneer ze eerder zo had gehuild. Al haar gevoelens van wanhoop en schaamte, van angst en onzekerheid had ze de vrije loop gelaten. Pas toen ze dacht dat al haar tranen

vergoten waren, had de boerin haar arm gepakt en gezegd dat ze het hem zo snel mogelijk moest vertellen. Alles zou vast goed komen. Hij was immers een aardige man maar hij moest het wel zo snel mogelijk weten. Zolang hij niet op de hoogte was kon hij zijn verantwoordelijkheden ook niet nemen. En natuurlijk zouden ze dan spoedig gaan trouwen. De boerin moest wel op zoek naar een andere meid, dat speet haar wel. Ze was namelijk op haar gesteld en ze werkte hard.

Toen ze in bed lag voelde ze het kindje in haar buik schopjes geven. Dat gebeurde steeds vaker. Telkens als zij wilde gaan slapen, begon die kleine druktemaker te schoppen. Ze legde haar beide handen op haar buik en voelde hoe de tranen opnieuw over haar wangen rolden.

Ze stak de grote weg van Vorden naar Hengelo over, was er bijna. Daar lag ‘t Hilverink, de boerderij waar haar toekomstige echtgenoot en vader van haar ongeboren kind woonde. Waar haar toekomstige schoonfamilie woonde. De rest van haar leven zouden ze deel uit maken van elkaars bestaan, verbonden door een klein kind in haar buik.”

Hendrik Jan Revoot

Op 26 september 1856 wordt in Ruurlo Hendrik Jan Revoot geboren. Zijn moeder is de dan 32-jarige Alberdina Revoot, een vader wordt niet vermeld in de geboorteakte.

Alberdina is op 28 juli 1856 vanuit Vorden ingetrokken bij haar moeder

Geertjen (Klein) Nagelvoort, die dan al bijna tien jaar weduwe is van Hendrik Jan Revoort. Geertjen woont in de kamer van het huis nr. 44, dat bewoond wordt door de familie Pasman.

In deze kamer ziet om 12.00 uur 's middags de kleine Hendrik Jan het levenslicht.

Hendrik Jan groeit op bij zijn moeder en oma. Ook tante Maria woont bij hen. Alberdina woonde tot aan haar overlijden, een paar weken voor ze vijftig werd, bij haar moeder. Ze is nooit getrouwd.

Wanneer Hendrik Jan ruim twaalf jaar oud is vertrekt hij naar Borculo, naar zijn tante Antje Revoort en haar man Berend Willem Niessink. Van zijn oom leert hij het vak van kleermaker.

Of Hendrik Jan ooit geweten heeft wie zijn vader was, is niet bekend. Feit is dat in geen enkele akte de naam van zijn vader genoemd wordt. Een gegeven waar veel mensen tegenaan lopen bij het uitzoeken van de familiegeschiedenis. Wanneer een ongehuwde vrouw van een kind bevalt en geen vader vermeld wordt, kun je niet verder. In het geval van Hendrik Jan Revoort ligt het anders. Omdat zijn vader geen andere uitweg zag dan zich te verhanden, enkele uren nadat hij te horen had gekregen dat het 'avontuurtje' met de dienstmeid van 't Hissink verstrekkende gevolgen bleek te hebben. Door deze wanhoopsdaad was de burgemeester van Vorden genoodzaakt een onderzoek in te stellen en de officier van justitie in te lichten.

Antoon Eggink, de man die geen vader voor Hendrik Jan en geen echtgenoot voor Alberdina wilde zijn, werd slechts 33 jaar.

Brief aan den Heer Officier van Justitie te Zutphen, 30 juni 1856

Gisterenavond omstreeks half elf ure werd mij door B. Rossel landbouwer in Delden berigt, dat Antonij Eggink zoon van den landbouwer H.J. Eggink op Hilverink door ophanging een einde aan zijn leven zoude hebben gemaakt, weshalve ik mij onmiddellijk en met te meer spoed, daar ik vernam dat hij nog niet losgesneden was, 't welke de familie vermeend had niet te mogen doen terwijl zij geen leven meer in dezen hadden bespeurd, derwaarts begaf met den geneesheer Isaäk Groneman alhier, welke ik daarvoor requireerde, dewijl de geneesheer der gemeente wegens ziekte niet kon medegaan; bij onze aankomst bevonden wij dan ook genoemde Antonij Eggink hangende op den zolder aan een der daksporen met een strop om den hals, vervaardigd van een touw of reep, terwijl de nabijheid eener kist deed vermoeden, dat hij daarop was geklommen om het feit te kunnen uitvoeren, zijnde overigens aan het lijk geen spoor van eenige geweldadigheid te ontdekken; het aangewende onderzoek deed alras blijken, dat hij reeds eenigen tijd overleden moest zijn geweest, zooals nader is vermeld in het visum repertum van den geneesheer, 't welke ik de eer heb bij deze over te leggen.

Tevens heb ik toen dadelijk de personen tot het huisgezin behoorende ondervraagd, naar bij mij bleek dat de ouders van den overledene geen andere inligtingen konden geven, dan die gegeven door zijn broeder Gradus vermeld in het hierbij gevoegd proces verbaal van diens verhoor, terwijl door Garrit Jan Eggink en de meid van H.J. Eggink, Janna Grotenhuis mij de

opgaven zijn gedaan in de relazen der verhooren dier personen vermeld. Ik haaste mij intusschen tans, dadelijk na terugkomst van 't gedane onderzoek UEdAchtb. van dit voorval onder overlegging der gemelde processen-verbaal en het visum repertum des geneesheer kennis te geven en neem de vrijheid verder het goedvinden der regtbank in te wachten, nopens nadere lijkschouwing, als anderszins ten deze.

Antwoord van de Officier van Justitie te Zutphen, 30 juni 1856

Uit al het medegedeelde omtrant het overlijden van A. Eggink mogende opmaken, dat het meer dan waarschijnlijk is dat hier alleen gedacht kan worden aan zelfmoord, kan ook geene redenen vinden om eene capital lijkschouwing te ordoneren en geef mij dus de eer UEdG te magtigen het verlof tot begraven te verleenen. Zulks zal echter niet gegeven mogen worden, en mij dadelijk berigt gezonden dienen te worden, wanneer er heden geruchten in omloop kwamen, waarbij de dood aan andere oorzaak dan zelfmoord werd toegeschreven of wanneer er werkelijk vermoeden van gewelddadige dood ontstonden. Zulks zoude het geval zijn wanneer het b.v. bleek dat het huisgezin van Eggink in grooten onmin leefde, of dat er eene vrij grootte mate van vijandschap bestond tussen Antoon en zijn broeder of eindelijk wanneer het daar gedaan werd dat de overledene gisteren avond niet met de meid van Hissink had gesproken of dat er geene enkele reden bestond om door het gesprek dat hij met die meid gehouden heeft, in eene bijzondere gemoedstemming te geraken. UEdG zal zich alzoo wel willen informeren

hoe het met het huisgezin des Egginks gesteld is, en zoo zij buiten staat is, de meid van Hissink zelf te hooren, den veldwachter Bos wel willen gelasten om eens met die meid te gaan praten, over de redenen van hare bezoek bij de Egginks, over hare betrekkingen met Antoon en vooral over het gesprek dat zij gisteren avond met dezen laatste gehad heeft.

Aangenaam zoude het mij zijn mededeling te ontvangen van den uitleg van het onderzoek en dan tevens te vernemen hoe oud de overledene was, hetgeen UEdG vergeten heeft mij mede te delen, evenals de geneesheer verzuimd heeft in zijn visum repertum [verslag van onderzoek] te vermelden of er al dan niet gronden, en zoo ja welke, bestonden om hier aan zelfmoord te denken.

Reactie naar de Officier van Justitie, 30 juni 1856

Ingevolge Uwe missive van heden heb ik de eer UEdAchtb. te berichten mede naar aanleiding van informatie, onder anderen ingewonnen van B. Rossel landbouwer en Hendrikus Broekman deurwaarder beide wonende in Delden alhier in de buurt van 't Erve Hilverink, dat het huisgezin van Egginks op Hilverink wel niet als zeer eensgezind bekend stond en bepaaldelijk de persoon van Antoon Eggink voor een paar jaren zeer ontevreden en oneenig was geweest op zijne ouders en zijn broeder Gradus, dewijl toen deze laatste daar ingetrouwd en boer was geworden, en Antoon toen ook een tijd lang elders had gewoond, doch later blijkens 't bevolkingsregister op 18 augustus 1854 daar weder in was komen wonen en men sedert niet van

de vroegere oneenigheid tussen dezen had vernomen, dat wel bedoelde Egginks, maar vooral Antoon als eene zeer gemakkelijke menschen bekend staan, doch tusschen Antoon en Garrit Jan zoover men wist geen oneenigheid noch nu noch vroeger had plaats gehad en men Gerrit Jan Eggink (welke van eene misvormde lichaamsgestalte is) als de meest zachtzinnige van karakter hield; dat mij ook hoegenaamd geen geruchten zijn ter oren gekomen, die zouden kunnen doen vermoeden, dat de dood van Antoon aan andere oorzaak dan aan zelfmoord zoude kunnen worden toegeschreven.

Verder heb ik mij op heden begeben ten huize van Berend Leemkuil landbouwer op het Erve Hissink in Linde onder deze gemeente en daar gesproken met de meid Alberdina Revoort oud 32 jaren, welke op mijne vragen ten kennen gaf, dat zij gisteren namiddag omstreeks 5 ure aan 't Hilverink was geweest om met Antoon Eggink te spreken en dien toen met zijn broeder Garrit Jan alleen thuis was geweest, dat zij met genoemde Antoon om nieuwjaar 1855 op 1856 was zamen geweest en zij van hem in de kraam moest, dat hij echter sedert niet weer bij haar was gekomen en zij daarom gisteren naar hem toe was gegaan om hem hierover te spreken, dat zij hem toen buitenshuis gesproken had op den kamp in den weg bij Hilverink en 't hem had gezegd, waarop hij eerst was uitgevallen en met vele vloeken had gezegd dat het ook wel van een ander kon zijn en hij nog liever naar Holland ging werken dan haar te trouwen, dat zij hem echter had gezegd nooit met een ander zoo te hebben verkeerdt en hij daarop later wat bedaarder was geworden en haar

gezegd had, dat hij dezen keer niet verder met haar kon medegaan omdat hij beloofd had te huis te blijven, doch zij zou nu naar huis gaan en hij dan naderhand wel eens bij haar zou komen, dat zij toen nog gezegd had ik hoop toch dat gij om mij denken zult en niet zult laten lopen en hij toen, zonder zij had kunnen merken dat hij boos was, van haar was heengegaan.

Gemelde Alberdina Revoort wist toen ik met haar begon te spreken nog niets van zijnen dood, daar zooals ik van B. Leemkuil en zijne vrouw vernam, dezen het wel gehoord hadden, maar 't haar niet hadden durven zeggen, zij gaf mij intusschen later op mijne haar deswege na gedane vragen te kennen, dat zij niet kon nagaan, dat hij in zijne woorden op zoo iets gezinspeeld had. Intusschen komt het mij ook na deze informatie nog te minder twijfelachtig voor of de dood van A. Eggink is enkel aan zelfmoord toe te schrijven, daar toch deze informatie het vermoeden, uit de vroeger medegedeelde omstandigheden reeds op te maken, bevestigen.

En UEdAchtb. van dit een en ander kennisgevende, neem ik de vrijheid te verzoeken wel met een woord te mogen worden geïnformeerd of ik thans tot de opmaking der overlijdensacte op de gewone wijze kan overgaan en vervolgens permissie tot begraven afgeven.

Nog diezelfde dag geeft de Officier van Justitie permissie tot het opmaken van de overlijdensacte van Antoon Eggink op de gewone wijze en dat de overledene begraven kan worden.

Eerder verschenen in OTGB 2016-1

DE EERSTE 50 JAAR VAN DE IJSVERENIGING VORDEN

Geurt Harmsen

De heer Bertus Maalderink heeft naar eigen inzicht in de winter van 1964 een ijsbaan gemaakt in een ondergelopen weiland achter zijn huis aan het Hoge. Dit gaf aanleiding om een ijsvereniging op te richten. Na enig overleg met het bestuur van de Vereniging tot Nut van 't Algemeen en de heer H. Wesselink, pachter van de grond, is er gestart. Wesselink had goede contacten met Baron van Westerholt, eigenaar van de grond, over het beschikbaar stellen van de grond in de winter. De baron vond het een goed idee maar moest ook de goedkeuring van buurman Beck hebben.

De Ijsvereniging Vorden is opgericht 20 oktober 1965 met als doel bevordering van de ijssport. Notaris Das maakte statuten en een huishoudelijk reglement. Met de oprichting van de ijsclub moest er ook een bestuur komen, er werden verschillende personen gevraagd. Het resultaat was: de heer Geerken (gemeenteraadslid) als voorzitter, de heer Maalderink als stimulator en leider, de heer Schipper van de AMRO-bank als penningmeester, de heer Harmsen als technicus en de heer Vreeman voor de elektra.

Het bestuur van 't Nut stelde gelden ter beschikking, de Heidemaatschappij maakte een plan en voerde dit uit. Het was laat in de herfst klaar en de baan liep onder water!

Van de ijsclub van de Kranenburg die was opgeheven, kregen we een vijzel aangeboden om water op de baan te vijzelen; daar hebben we in de eerste jaren veel plezier van gehad. Om dit goed te laten verlopen moest er een put worden

gemaakt waar het water in werd gepompt. Er moest een kabel worden gegraven voor de motor

en verlichting, ik stelde een bouwkeet ter beschikking als onderkomen van de pomp. Van de zuivelfabriek kregen we enkele jaren later een centrifugaalpomp in bruikleen en zo kregen we langzamerhand het een en ander voor elkaar. Bertus Maalderink en Gerard Beck waren de mannen die dit jaren voor hun rekening namen. Dit werk was niet altijd even prettig, vooral wanneer er één van de mannen in de beek viel en een nat pak opliep, of uitgleed over een laagje ijs, maar hun motto was: 'dat hoort er nu eenmaal bij'.

In de beginjaren was er bijna jaarlijks ijs. Het bestuur en veel vrijwilligers waren dan druk om alles goed te laten verlopen. Dat ging ook wel eens mis als het weer roet in het eten gooide door onverwachts veel sneeuw of dooi.

Er werd een bouwkeet bestaande uit losse schotten aangekocht, die jarenlang als kantine dienst heeft gedaan. Dit gebouw is in gebruik geweest tot het onderhoud veel geld begon te kosten. Er werd uitgekeken naar een ander onderkomen, er werd contact gezocht met de gemeente die wellicht ergens een gebouwje in de aanbieding had; na enige tijd kwam er een schoollokaal vrij in Baak.

Na bezichtiging en onderzoek van de mogelijkheden werd besloten dit gebouw naar Vorden te halen en op te zetten. Er werd een tekening gemaakt en een bouwaanvraag ingediend door Rob

Ilbrink en zonder op- of aanmerking werd het geheel akkoord bevonden door de gemeente en Natuurmonumenten. De kleuren van het onderkomen moesten voldoen aan de voorschriften van Natuurmonumenten.

Na veel werk van een aantal stoere werkers staat er nu een onderkomen waar menige ijsvereniging met afgunst naar kijkt. De 'koek en zopie', eten en drinken worden al jaren voortreffelijk verzorgd door een aantal dames die, evenals hun mannelijke kompanen, met hart en ziel voor de ijsvereniging werken!

Enkele missers: we hadden eens een ijsvloer met veel sneeuw er op; we vroegen ons af 'hoe krijgen we de baan sneeuwvrij?'. Iemand kwam met een oplossing: hij had een kennis die een lichte trekker had met een schuifblad er voor en die die wilde ons wel helpen. Die avond kwam de beste man en begon te schuiven hij was midden op de ijsbaan en..... zakte door het ijs en stond met de trekker op de grond, terwijl hij zich afvroeg 'Hoe kom ik hier weer weg?'. De chauffeur reed vooruit, achter uit, maar het wilde niet lukken. Een andere man met trekker en een lange kabel moest uitkomst bieden. Hij trok wel de trekker met schuif uit de ijsbaan, maar de ijsbaan was niet meer om aan te zien, een spoor van water en ijsschotsen was het resultaat. Zo moest het dus niet, een andere keer beter.

Een ander geval: Een wateroppervlakte wat een ijsbaan moest worden. Het vroom behoorlijk, maar er was veel wind. Het water golfde en op een gegeven dag was er wel ijs, maar de baan leek meer op een golf- dan op een ijsbaan! We vroegen ons af 'hoe krijgen we dit glad?'. Een dun laagje water moest uitkomst bieden, de brandweer wil ons misschien wel helpen. De brandweerlui voelden wel voor zo iets, na overleg met de brandweercommandant gaf die toestemming en zo kwamen de spuitgasten met veel bombarie bij de baan. Ze begonnen te spuiten met een flinke straal water op de baan: op sommige plaatsen stond zoveel water op de baan dat de ijslaag smolt en het water niet over het ijs vloeiende. Resultaat was dat het slechter in plaats van beter werd...., weer een ervaring rijker en weer wat geleerd.

Wie waren er de eerste vijftig jaar de voorzitters van de ijsvereniging?

We begonnen met de heer Geerken (gemeenteraadslid), die opgevolgd werd door de heer Edens (tandarts). Daarna vervulden de heer Groen (directeur zuivelfabriek) en de heer Reindsen (directeur basisschool) de voorzittersrol. Nu, in 2018, is de heer Arie Maalderink Jr. de eerste man. U ziet: Een prachtige club met harde werkers, vol met plichtsbeseft!

Bestuur IJvereniging Vorden 2018

Van links naar rechts: Karin Broekman, Alex Aalderink (secretaris), Marinus Groot Jebbink, Arie Maalderink (voorzitter), Jan Teeuwen, Arjan Mulder (oud bestuurslid), Erna Rouwenhorst en Anneke de Vries.

Niet op deze foto: Gerard Beck, Ruud Benjamins en Laurens Bouwmeister.

Johan Vellinga
Joke Tjoonk

DE VELDNAAM KATTENPOL VERKLAARD

Zou er een Vordenaar zijn die nog nooit gewandeld of gefietst heeft door de Kattenpol op het landgoed Hackfort? Hoogstens weet niet iedere Vordenaar dat het weggetje dat de Riethuisweg verbindt met de Eldersmaat, met een bruggetje over de Veengoot, de naam Kattenpol draagt.

Kattenpol is één van de vier veldnamen, die in ons Vordense gebied voorkomen, die met KATTEN beginnen: Kattendiek (Mossel), de Kattenpol of Kattenpoldiek en Kattenpolswei (Hackfort), de Kattenberg en de Kattenbarg (twee percelen bos in Mossel). In het laatste bos zouden volgens overlevering urnen begraven liggen (1). (Zie ook het artikel Vordense Belten en Bulten in deze Kronyck).

Hoe is het gebiedje in Hackfort dat Kattenpol heet ooit aan zijn naam gekomen? Waren hier katten? Is pol een

Ingang Kattenpol aan de Riethuisweg

heuvel? Zéker is, dat de Kattenpol een oude veldnaam is, die ook opduikt in documenten uit het verleden (2):

26.1.1565 op de vrijdag na Heilige Agnes is verschenen Aerendt Obbekinck, Henrick Obbekinck en Derek Folkers en verklaren voor zichzelf en hun erven dat zij voor een geldsom hebben verkocht en daarmee op- en overgedragen aan de heer Johan van Raesfelt van Hackfort en zijn vrouw Odilia Quaedt en erven een stuk land genaamd de KATTENPOEL of het Nijelant en gelegen in de buurtschappen van Veltwijk en Delden, kerspel Vorden. [Johan van Raesfelt is een kleinzoon van Berend van Hackfort en ligt net als zijn grootvader begraven in de kerk van Vorden]

Ruim zestien jaar nadien volgt er weer een overdracht:

13.12.1581 is verschenen Odilia Quadt van Wijckraet de weduwe van Johan Raesfelt en geassisteerd door Johan van Swinderen en bekend voor haarzelf en erven dat zij voor een geldsom heeft verkocht en daarmee op- en overgedragen aan de zusters Berte en Margareta van Raesfelt tot Hackfort [haar schoonzusters] een stuk land genaamd de KATTENPOEL of het Nijelandt gelegen in de buurtschap van Delden en Veldwijk, kerspel Vorden. (3)

Vier eeuwen later moeten de kinderen van het Bosmanshuis regelmatig brood halen bij bakker Sarink in Delden en dan gaan ze op de fiets door de Kattenpol.....wat een eng donker paadje

vinden ze dat, altijd is er die sterke gedachte aan dode katten en erger. De Kattenpol anno 2018 is lang niet zo eng donker als 65 jaar geleden, het struikgewas is wat teruggekapt en het pad is veel breder.

In de Dikke Van Dale vinden we onder het lemma kat maar liefst negentien betekenissen. De meest in het oog springende voor ons onderzoek is deze: 'verheven deel van de bodem in hoogte met als synoniemen bult, belt, kop!'

Kattenpol met brug Veengoot

Onder het lemma pol staat onder meer: 'plekje grond dat iets hoger ligt dan zijn omgeving en gewoonlijk door sloten of ander water omringd is.'

KAT en *POL* hebben bijna dezelfde duiding lijkt het. We gaan een aantal boeken raadplegen die ons misschien nog beter de naam *KATTENPOL* kunnen duiden.

We beginnen met het *PLAATSNAMEN-BOEK* (4): deze publicatie geeft ons: Katham, Kathoek, Katlijk, Kattenbosch, Kattendijke, Katwijk. Opgevoerde betekenissen: Kat(te) PN: een persoonsnaam, een type vissersboot.

NAMEN OP DE KAART (5) vertelt ons smakelijk over duivels en boze geesten die daar aan het werk waren en.... verantwoordelijk zijn voor de naamgeving. Een hels karwei! Verder wordt gedacht aan de PN Kat(te) òf een boot.

VOORNAMEN (6) vermeldt zelfs een Friese variant van de PN Kat(te): Ketsje! De naam kat zou van het Gotische woord 'quithan' komen, wat 'hij die spreekt' betekent.

FRIESE PLAATSNAMEN (7) weet drie namen met kat op te voeren: Grauwe Kat, wat met een sluis in verband wordt gebracht, Katteburen en Katlijk. De laatste heeft niets met kadavers van doen, maar het gaat om een waternaam die uitgaat op 'leke', 'lekkend water' (Kathaleke, 1315)

OXFORD ENGLISH PLACE-NAMES (8) geeft ons negen *CAT*-namen, die bijna alle zijn terug te voeren op de PN Kat(te) dan wel wilde katten.

Hoe zit het in onze regio met *KAT* en *POL*?

KOENDERINK (9) meldt ons een aantal betekenissen en geeft tevens een aantal boerenerven met 'kat', alle in Overijssel gelegen. 'Pol' blijkt een -over het algemeen- iets hoger gelegen perceel, voornamelijk in moerassig gebied. 'Pol' komt van het Oudgermaanse 'polla'.

Vier buurten kent Nederland die De(n) Pol(l) worden genoemd in het AARDRIJKSKUNDIG WOORDENBOEK (10) naast een landgoed, huis, havezathe en een pompstation!...

Aan het eind van de 16e eeuw bestond de naam KATTENPOL al, zoals we zagen. In de oude akten van 1565 en 1581 wordt het gebiedje ook aangeduid met Nijelan(d)t. Dit duidt op bos dat nog niet lang daarvóór ontgonnen moet zijn: de bomen hebben plaats gemaakt voor weiden, de Grote en de Kleine Kattenpol met daar tussendoor een dijkje: Kattenpolsdiek (1)

De naam KATTENPOL is o.i. wèl bijzonder: KAT en POL hebben in grote lijnen dezelfde betekenis. Hetzelfde begrip wordt dubbel uitgedrukt, het blijkt een pleonasme: een ietwat hoger gelegen perceel grond in een drassig, moerassig gebied. Wellicht is één van de beide woorden vroeger in onbruik geraakt en is het andere er aan toegevoegd.

Het begin van het verhaal Kattenpol is er! Kat, bezeten van duivels en boze geesten, is met z'n wilde katten in de boot genomen en door de sluis gevaren. Bestemming onbekend.....

Bronnen:

- (1) R. Kater et al., 1996. Boerderij- en veldnamen in Vorden
- (2) Regionaal Archief Zutphen (RAZ): ORA Scholtambt Zutphen, Protocol van opdrachten, vestenissen en andere volontaire akten. Toeg.nr. 0338, inv.nr. 218. (Transcriptie Ben Wullink)
- (3) Idem, inv. nr. 222
- (4) G. van Berkel en K. Samplonius, 1989. Het plaatsnamenboek
- (5) R. Reinsma, 2009. Namen op de kaart
- (6) J. v.d. Schaar, 1992, Voornamen
- (7) K.F. Gildemacher, 2007. Friese plaatsnamen
- (8) A.D. Mills, 1993. English Place-Names
- (9) A.G. Koenderink, 1979. Inleiding tot de toponymie van het gebied tussen Overijsselse Vecht en Oude IJssel
- (10) K. Ter Laan et al., 1942. Van Goor's Aardrijkskundig Woordenboek Nederland

Carol Jan Klok

*Atter gin hoog en laeg was
waster ok gin stroomend water*
(Twents gezegde)

Aan de oostkant van Vorden liggen een viertal duidelijk zichtbare heuvels: bulten en belten genoemd. Bijna honderd boerderij- en veldnamen met heuvel, berg, barg, bult, belt en pol verwijzen naar minder of niet meer waarneembare hoogten in het lichtglooiende Vordense landschap. Hoe ontstonden al deze bodemverheffingen en waar moeten we ze zoeken? Hoe kwamen ze aan hun naam en wat is hun archeologische alsook cultuurhistorische betekenis?

Smeltwaterheuvels- en hoogten

De Vordense heuvels en hoogten stammen uit ongeveer dezelfde tijd als de nabij gelegen Lochemseberg en Sallandse Heuvelrug, alsook de stuwwallen op de Veluwe, in Montferland en bij Nijmegen/Kleef. Nu 238.000 tot 126.000 jaar geleden, in de voorlaatste ijstijd (Saalien), schoof een enorme ijsmassa vanuit Scandinavië over ons land tot aan de lijn Haarlem - Nijmegen. Het honderden meters dikke gletsjerpakket stuwde de zandige ondergrond plaatselijk op tot de genoemde berg, heuvelrug en stuwwallen.

Zandophopingen van geringere hoogte, zoals die bij Vorden, zijn niet het gevolg van een dergelijke opstuwing. Toen de ijskap aan het eind van de voorlaatste ijstijd begon te smelten, ontstonden er aan de onderkant spleten en tunnels. Daarin ging smeltwater stromen dat

OVER VORDENSE HEUVELS EN HOOGTEN

onderliggend zand en grind meevoerde. Toen alle ijs was gesmolten, bleven er op de nog bevroren ondergrond smeltwaterheuvels- en hoogten achter, bestaande uit grof zand met daaronder keileem. Was er sprake van tunnelvorming onder het ijs, dan ontstond daar een rij van heuvels en hoogten, een heuvelrug genoemd.

In de laatste ijstijd (Weichselien, 116.000 tot 11.700 jaar geleden) werden de heuvels en hoogten nog met een laag stuifzand bedekt. In de loop van de vele eeuwen daarna zullen ze door erosie kleiner zijn geworden, of (deels) door mensenhanden zijn vergraven.

De smeltwaterheuvels en -hoogten bereikten slechts een weinig aanzienlijke omvang en hoogte. Ze ontstonden niet alleen in de Gelderse Achterhoek, maar ook in Overijssel en Drenthe. Het vrijgekomen smeltwater vond in de regio Vorden een weg in wat nu de Berkel en Vordense Beek zijn. Dat waren indertijd brede en snelstromende rivieren, die uitmondten in de oude Rijnloop. De Rijn stroomde toen in Gelderland nog niet westwaarts, maar naar het noorden, door een zeer brede stroomvlakte in het traject van de huidige IJssel.

Hieronder beschrijven we eerst de vier nog duidelijk herkenbare Vordense bulten en belten. Vanwege de archeologische betekenis berichten we daarna over de Kattenberg, vroeger gelegen tussen Vorden en Ruurlo. Tot slot

bespreken we nog een aantal andere hoogten in het Vordense landschap, die grotendeels thans niet meer terug zijn te vinden.

Bij de naamgeving en locatiebepaling van de heuvels en hoogten volgen we steeds de publicatie *Boerderij- en veldnamen in Vorden* van Maas en Schaars. Met behulp van de tweede versie van het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN2, www.argisonline.nl) bepaalden we de maximale hoogte van de bulten en belten ten opzichte van het Normaal Amsterdams Peil (NAP). Daarbij is het goed te weten dat de dorpskern van Vorden ± 13 meter boven NAP ligt.

Bulten en belten

Kapellebult. De in de buurtschap Linde gelegen Kapellebult, met een maximale AHN2- hoogte van ± 29 meter, zal een ieder bekend zijn. In de allereerste editie van de *Vordense Kroonick* van juli 1981 schreef De Gruyter over deze bult. De Kapellebult dankt

zijn naam aan een kleine kapel die er al in de Middeleeuwen op stond. De kapel werd vermeld op een kerken- en kloosterkaart uit omstreeks 1550. Heel lang geleden zou op de bult ook een lindeboom hebben gestaan, waar de buurtschap naar genoemd zou zijn.

In 1743 tekende de bekende rondreizende tekenaar Jan de Beijer de kapel, die toen al tot een ruïne was vervallen. Later is de kapel weer opgebouwd en deed ze dienst als bijschooltje voor de kinderen uit Linde. Nadat in 1828 een nieuwe school in de buurtschap Medler was geopend, verviel de kapel opnieuw tot een bouwval. In 1837 werden haar laatste resten opgeruimd en verscheen er ter plaatse een nog steeds aanwezig monument. Daarin staat de tekst gebeiteld: 'Verheft zich hier geen bidplaats meer, 't heeal is tempel voor den Heer' van de Vordense dichter Antoni Christiaan Winand Staring (1767- 1840).

De ruïne van de kapel op de Kapellebult in Linde, in 1743 getekend door Jan de Beijer. (www.geldersarchief.nl)

Sedert 2012 is de Stichting De Lindesche Molen eigenaar van de Kapellebult. De molen van Linde, in eigendom van dezelfde stichting en stammend uit waarschijnlijk 1856, staat op een aarden verhoging. Deze is niet natuurlijk ontstaan. De grond daarvoor is door de omwonende boeren met de kruiwagen uit de omgeving aangevoerd.

Knienebult: De Knienebult of Konijnenbult aan de Ruurloseweg is de enige in het dorp Vorden gelegen heuvel. De maximale hoogte is ± 38 meter. De bult kreeg in 2006 een eigen vuistdikke biografie, geschreven door Gerrit Emsbroek. Deze vermeldde uitvoerig de geschiedenis van de bult, waarop baron van der Borch tot Verwolde van Kasteel Vorden in 1925 een jachtverblijf liet bouwen. Dit werd later hotel De Konijnenbult en is sedert 1978 een woonhuis.

Emsbroek schreef dat de Konijnenbult zijn naam kreeg door de talrijke konijnen die tot het laatste kwart van de vorige eeuw de bult bevolkten. Van de eerdere konijnenholen en gangen zijn inmiddels de meeste ingestort. Na 1980 zijn de dieren er door ziekten vrijwel geheel verdwenen.

De Zutphense stadsarcheoloog Michel Groothedde opperde in een persoonlijke mededeling nog de volgende naamsverklaring. Ook Zutphen kende vroeger een Konijnenbult, gelegen waar nu de Zuidwijken zijn. Op de schrale grond van die bult wilden alleen heesters groeien. Daardoor kreeg de bult in de Middeleeuwen de naam Heseberg¹, wat

later verbasterd werd tot Haze(n)berg. Nog weer later werd dit Konijnenbult, waarschijnlijk omdat er meer konijnen dan hazen voorkwamen. Mogelijk heeft de Vordense Konijnenbult een soortgelijke naamsgeschiedenis.

Volgens Emsbroek werd de naam Konijnenbult omstreeks 1829 voor het eerst vermeld door de al genoemde A.C.W. Staring. Daarvoor sprak men om onduidelijke redenen van Rikelandersbergh, Rijke Lansbergh of Schans. Minder waarschijnlijk is dat deze laatste aanduiding verband houdt met een vroegere functie van de bult als militair verdedigingswerk. Mogelijk konden de bewoners van de oorspronkelijke nederzetting Vorden zich op de bult 'verschansen' tegen een andersoortige vijand, namelijk het hoge water van de Vordense Beek in de winter.

Volgens – alweer – Staring vond men bij de verharding van de Ruurloseweg in 1828 'Urnen, of Scherven derselve met Aschen beenderen kort bij de Konijnenbult'. Eerder zouden er in de buurt 'scherven, enig Puin, Pottenbakkerswerk, stukjes ijzer Spijkers die gecalcineerd [verkalkt] waren, een Keij die pijlpunt scheen' zijn gevonden. Waar deze archeologische vondsten zijn gebleven, is niet bekend. Bij navraag bleken ze niet aanwezig te zijn in de Musea Zutphen, Museum Het Valkhof te Nijmegen of het Rijksmuseum van Oudheden in Leiden. Waarschijnlijk waren ze van weinig historisch belang.

In een artikel in een editie van het weekblad *Eigen Haard* uit 1912 schreef de Vordense schoolmeester en schrijver H.J. Krebbers nog dat de Vordense VVV op de Konijnenbult een zitbank

¹ Volgens de *Encyclopedie van Drenthe* (Gerding e.a., Assen 2003) komt *hees* reeds in 1181 voor als *hes* en is dit afgeleid van *haisjo* = kreupelhout, struikgewas, akkermaalshout (eikenhakhout), laag bos.

plaatste. Kennelijk bedoeld voor de toeristen om op plaats te nemen en te genieten van een fraai uitzicht op Kasteel Vorden en het dorp. Er moet toen wel minder geboomte op de bult gestaan hebben dan tegenwoordig.

Schelle Geurkensbelt: De Schelle Geurkensbelt of Schaele Guurkensbelt is gelegen op het landgoed-pinetum De Belten aan de Wildenborchseweg. Deze belt heeft een hoogte van ± 33 meter. In het begin van de negentiende eeuw heette het ongeveer 19 hectare grote landgoed nog De Woldbergen, waarover Henk Wullink in 1998 schreef in de *Midwinterpraot* van dit blad.

De naam De Woldbergen werd aan het landgoed gegeven door de toenmalige eigenaar, de Vordense apotheker en VVV-man W.F. van Mourik. Deze 'voor-

zag ze met slingerende wandelpaden, plaatste op punten, vanwaar men 't mooiste uitzicht heeft, banken; voorzag ze van aardige bruggetjes en herschiep het op die wijze in een natuurpark, welks gelijke ik me niet herinner ooit gezien te hebben,' zoals meester Kriebers rond 1927 lyrisch schreef.

Hoe kwam de Schelle Geurkensbelt aan zijn zo bijzondere naam? Daar gaat de boeiende en leerzame 'sage van de Klokkenbulten' over. Deze is in het verleden door zowel A.C.W. Staring (in 1830) als door de Vordense taalgeleerde en hoogleraar H.J. Gallée (in 1870) op schrift gesteld.

In de belt zouden vroeger heksen ('witte wieven') hebben gewoond, net als in de Wittewijvenkuil op de Lochemseberg. Volgens de Larense

Ets uit 1660 van Gerrit van Goedesbergh, met 'witte wieven' die grafheuvels bewonen. (www.inenomassen.nl)

schoolmeester en regionalist Hendrik Willem Heuvel werden deze in Vorden 'vüleken' genoemd.

Volgens de genoemde sage was de scheelziende Geurken zo'n vüleke, die in de naar haar genoemde Schel(l)e Geurkensbelt woonde. Van Dorsten vertelt in zijn versie van het verhaal dat er maar een paar mensen waren geweest die in de belt hadden mogen kijken. Zij zagen toen lange tafels, verlicht met kaarsen, die op zilveren kandelaars stonden. De tafels waren gedekt met heerlijke gerechten zoals gebraden haantjes.

Een Vordens meisje, Aaltje Wonnink, die eens meel moest halen voor haar stiefmoeder, liep langs de belt en werd

door schele Geurken uitgenodigd binnen te komen. Aaltje kreeg van Geurken een zilveren kandelaar als geschenk.

Aaltjes stiefmoeder, Hente Wonnink, aangestoken door het moois waar haar stiefdochter mee thuiskwam, toog op Kerstavond naar de belt. Ook zij werd vriendelijk binnen gehaald door Geurken. Volgens het verhaal graaide Hente echter zoveel zilverwerk bij elkaar en nam dat zoveel tijd in beslag, dat de klok in de kerktoeren van Vorden 's nachts twaalf uur sloeg. Op dat moment sloot de belt zich en zat Hente erin opgesloten. Het duurde zeven jaar voordat ze weer vrijkwam.

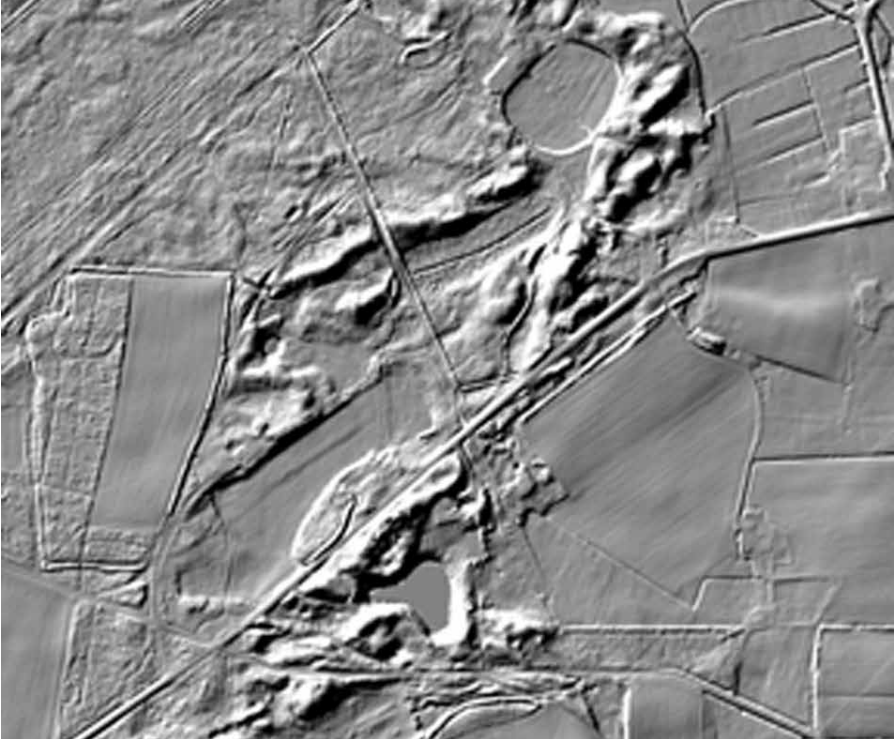
Hentes man was inmiddels met iemand anders getrouwd. Toen Hente dat hoorde veranderde ze door kwaadheid in een zwarte kat. Deze zou, nog steeds volgens de sage, tot op de dag van vandaag rondlopen op De Belten. Sommigen zeggen nog steeds: "Past op, dat ze oe de ogen niet uitkrabt".

Gerda Rossel gaf in de *Vordense Kronyck* van december 2015 een geheel andere verklaring van de naam Schelle Geurkensbelt. Zij zag in de naamgeving een samenstelling van 'schel' (klok), 'Geurke' of 'Guurte' (een koosnaam van de heilige Gudula) en 'bult'. Wat wil zeggen: de heuvel vanwaar men de klokkentoren van de St. Gudulakerk in Lochem kon zien.

Op De Belten ligt ook nog de Klokkenbult, met in de nabijheid de in 1863 gebouwde en nog steeds bestaande boerenbehuizing Klokkenhof. Deze bult en boerderij zouden, eveneens volgens Rossel, zijn vernoemd naar de familie Klokman, die daar mogelijk dicht in de buurt woonde.

Schelle Geurken, afgebeeld door Klaas Meijer. (Entjes en Brand, 1976)

AHN2- beeld van linksonder de Zonnebelt en rechtsboven de Schelle Geurkensbelt; tussen beide door loopt de Wildenborchseweg. (www.argisonline.nl)

Zonnebelt: De minder bekende Zonnebelt/Zondebelt, ook wel Zonnebelt genoemd, ligt tussen de Wildenborchseweg en Mosselseweg. De hoogte is ± 31 meter. De Zonnebelt wordt doorsneden door de Reeoordweg (vroeger Deur de Bulten geheten) en gaat naar het noordoosten over in de Schelle Geurkensbelt. Met de laatste vormt hij een heuvelrug.

Meester Heuvel noemde de Zonnebelt in één adem met de Godsbelt in Ruurlo. Hij schreef in 1903 dat de Germanen, in het begin van onze jaartelling, op beide bulten niet alleen aan de zon offerden

maar er ook bij Nieuwe en Volle Maan bijeenkwamen. Of daarbij kindoffers - zoals bij de Friezen wel plaatsvonden - werden gebracht, is geheel speculatief.

Ook Judith Schuyf veronderstelde dat de bult een oude 'zonneofferplaats' was. Zij gaf aan dat de voet van de belt 80x60 meter is en dat de top kunstmatig werd afgevlakt tot een plateau van 30 x30 meter. Daarmee is de Zonnebelt een zogenoemde plateauheuvel.

Omdat de belt ook wel Zondebelt is genoemd, kan ook nog gedacht worden aan een mogelijke plaats waar vroeger

zonde(zoen)offers werden gebracht. Dit om bovennatuurlijke machten als hemelgoden en geesten van overleden voorouders mild te stemmen.

De voet van de Zunnebult aan de Reoordweg. (Eigen foto)

Volgens Maas en Schaars is in de bult vroeger een lemen urn gevonden, die rondom verpakt was in kiezelsteen. De urn zou zijn meegenomen door een broeder van het vroegere Franciscanen klooster op de Kranenburg. Sommigen beweren dat vroeger op de Zonnebult ook een kapel stond.

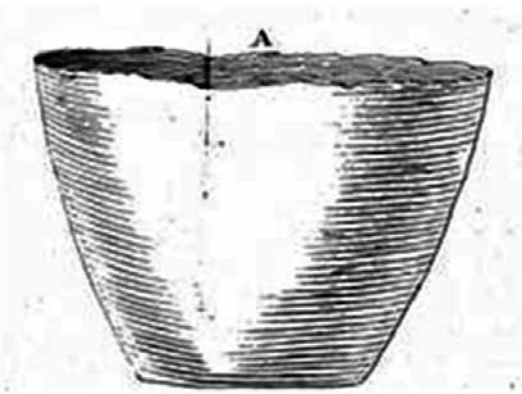
Kattenberg: De Kattenberg is in *Boerderij- en veldnamen in Vorden* gesitueerd tussen de Ruurloseweg en Wiersserallee, niet ver van de vroegere zuivelfabriek. Iets westelijker, aan de Zuivelweg gelegen, wordt ook nog De Kattenberg vermeld. Bij eigen onderzoek ter plaatse vonden we alleen nog een mogelijk klein restant van de Kattenberg terug. Het AHN2- beeld laat met ± 26 meter ter plaatse een lichte verhevenheid zien.

A.C.W. Staring schreef in 1822 een verhandeling over in de Achterhoek gedane archeologische vondsten. Hierin vermeldde hij een heuvel, 'door alle tijden heen Kattenbelt (de Kattenheuvel) geheten'. Daarin waren 'voor ettelijke jaren aschkruiken of liever potten met niets dan asch en kleine overblijffels van beenderen' gevonden. Staring situeerde in zijn verslag de 'natuurlijke heuvel Kattenbelt, niet ver van het dorp Reurlo, aan de Reurlosche Beek, tussen Zelhem en Borculo'. Deze weinig nauwkeurige geografische aanduiding kan toch goed overeenstemmen met de door Maas en Schaars bovenbeschreven locatie van de Kattenberg. Dit temeer omdat Staring ook nog stelde: 'het verbranden van de lijken zoude ik gissen te hebben plaats gehad in de streek van de naburige Brandenbergen, zijnde nu twee boerenerven'.

Het kan niet anders dan dat Staring hierbij doelde op de aan de overzijde van de Ruurloseweg gelegen kleine buurtschap Brandenburg. Daar staat nu nog één van de door hem genoemde boerderijen, de oorspronkelijk uit 1600 stammende boerderij met winkel Groot Brandenburg.

Ook Judith Schuyf bevestigde de relatie tussen, zoals zij ze noemt, de Kattenbelt en de Brandenburg. Het blijft enigszins speculatief, maar het is goed mogelijk dat in het verre verleden overledenen op de Brandenburg gecremeerd werden en hun asresten in de Kattenberg zijn bijgezet. Bekend is dat in Drenthe tussen 500 en 700 na Chr. mensen na de dood werden verbrand. Daarvoor en daarna werden ze begraven.

De in de Kattenberg gevonden urnen werden volgens Staring indertijd bewaard op Kasteel Ruurlo. Waar ze nu zijn, is niet bekend. Bij navraag bleken ze ook niet in de archeologische verzamelingen van de bovengenoemde musea in Zutphen, Nijmegen en Leiden te zijn. Onbekend is of er later nog archeologisch onderzoek in de Kattenberg is verricht.

Een van de urnen uit de Kattenberg, getekend door A.C.W. Staring in 1822. (www.mijngelderland.nl)

Nog wel verwijzend naar de Kattenkolk bij Barchem en het Kattingsveld bij zijn landgoed De Wildenborch, gaf Staring helaas geen uitleg van de naam Kattenbelt. Mogelijk verwijst de naam naar de (zwarte) kat als kwaad bijgevoel, niet ongewoon bij grafheuvels. Sommigen zeggen echter dat 'kat' verwijst naar het Germaanse Chattenvolk, dat in de tijd van de Romeinse overheersing optrok vanuit Nedersaksen en Hessen naar de grote rivieren van ons land. En dan was er nog meester Heuvel, die in 1903 nogal cryptisch schreef dat de naam zeker te maken had met 'voormalige bewoners deezer streek,'

zonder deze met naam te noemen. Waarschijnlijk is de Kattenberg na Starings tijd (grotendeels) vergraven of door erosie vergaan.

Andere hoogten: In de publicatie *Boerderij- en veldnamen in Vorden* komen we nog bijna honderd andere namen met heuvel, bult, belt, berg, barg en pol tegen. Deze hangen allen samen met hoogten in het landschap. Uit een eigen oriënterend onderzoek op locatie bleken de meeste van deze hoogten niet (meer) zichtbaar. Het AHN2- beeld laat evenwel in een aantal gevallen ter plaatse wel degelijk een verhoging in het landschap zien. We noemen hier een aantal van deze hoogten.

De Adamsbult lag (ligt?) op het landgoed Onstein. Omdat het bewaakt particulier terrein betreft, was onderzoek ter plaatse niet mogelijk. Mörzer Bruijns meldde in 1964 dat op deze bult de Zevenster (*Trientalis europaea*), een zeldzame en uit de laatste ijstijd stammende sleutelbloem, 'prachtig groeide'. Deze was daar bijna twintig jaar eerder geplant door de jachtopziener van het landgoed. Verder bestond er voorheen ook nog een Adamsbultje, niet ver verwijderd van het landgoed Zelle en gelegen op de hoek van de Helderboomsdijk en Zelledijk. Hiervan is thans niets terug te vinden.

Hoe deze beide bulten aan de naam van onze paradijselijke stamvader kwamen is een raadsel. 'Adam' heeft in het Hebreeuws ook de betekenis van 'rode aarde'. Mogelijk bevatten de bulten ijzeroer waardoor ze rood kleurden. Maar dan is de Joodse connectie een nog groter raadsel.

De Empenbult of Empenbelt was gelegen aan de Kapelweg en daar ook niet meer zichtbaar. Een 'empe' is een mier. Bekend is dat sommige hoger gelegen gronden vroeger bezaaid konden zijn met mols- en/of mierenhopen.

De Gulikerbulten waren gelegen bij de huidige spoorwegovergang in de Oude Zutphenseweg. De naamgeving is onbekend, maar hangt mogelijk samen met een familienaam. De Klaverbult moet hebben gelegen nabij het Medler.

De niet meer waarneembare Maotse Bult lag in de Maoten, bij de huidige stuw in de Vordense Beek aan de Horsterkamp. Maot verwijst naar het Nedersaksische 'maode', een laaggelegen en nat broekland. Heuvel (1903) gaf nog aan dat 'mathe' staat voor weiland.

De Möllerbult, de enige zuidelijk van Vorden vermelde bult, lag aan de Eldersmaat en is daar ook niet meer terug te vinden. Mogelijk heeft er een molen van Hackfort op gestaan. Bekend is dat Hackfort al in 1315 behalve een waterkorenmolen ook een windmolen en rosoliemolen bezat. In een belastingsregister van omstreeks 1830 komen beide laatste niet meer voor.

De Hackfortsche Molen aan het Hoge stamt uit 1851 en is mogelijk een opvolger van een windmolen die eerder op de Möllerbult stond.

Tot slot nog iets over een tweetal hoogten die nog wel zichtbaar zijn in het landschap. Tegenover het landhuis Wientjesvoort, in de S-bocht van de Ruurloseweg, ligt een duidelijk zichtbare hoogte. Volgens Harenberg, kenner van de Achterhoekse kastelen en buitenplaatsen, stond daar al in 1651 de boerderij De Bult, later enige tijd Noorderzicht geheten. De huidige boerderij aldaar stamt uit 1852.

Meester Heuvel schreef in zijn *Nage-laten Werk*: 'op een zandhoogte te midden van de dennebossen rijst op een soort open plek de Wildenborchse molen op met het muldershuis ernaast'. Die plek moeten we tegenwoordig zoeken aan de Galgengoorweg, tussen de Molendijk en Schoolhuisweg. De bedoelde natuurlijke hoogte is daar nu nog duidelijk waarneembaar. Er is geen veldnaam aan verbonden.

De genoemde molen brandde in 1894 af door blikseminslag en werd niet herbouwd. 'In plaats ervan kwam er een stoommolen aan de grintweg naar Vorden', aldus Heuvel. Die moet hebben gestaan aan wat nu de Wildenborchseweg is.

Gat

“ 't was een gat in de markt”
zo beweerden ze met z'n allen.
Maor ze hebt um dichte
motten maken,
d'r waarn al tevölle
mensen in evallen.

Bronnen

- Dorsten, H. van, *Langs Achterhoekse molens, de molens van Graafschap en Liemers*, Zutphen 1972.
- Emsbroek, Gerrit, *De Konijnenbult. Over Kasteel Vorden en dat hotel, over de eigenaren en de bewoners*, z.p. 2006.
- Entjes, Hendrik en Jaap Brand, *Van duivels, heksen en spoken*, 's Gravenhage 1976.
- Gallée, J.H., 't Verhaal van Schaele Guurte', 1870; heruitgave in: Schaars, A.H.G., G.J. Agelink, *Telgen van 't Wald 2, Woordenverzameling van J.H. Gallée*, Doetinchem 1981.
- Gruyter, J.W. de, 'De Kapellebult', *Vordense Kronyck*, Vorden juli 1981.
- Harenberg, J., 'De Wientjesvoort bij Vorden', *Vordense Kronyck*, Vorden november 1992.
- Heuvel, H.W., *Geschiedenis van het Land van Berkel en Schipbeek*, 1903; heruitgave, Arnhem 1966.
- Heuvel, H.W., *Volksgeloof en Volksleven*, 1909; heruitgave Arnhem 1978.
- Heuvel, H.W., *Nagelaten Werk*, Enschede 1973.
- Keverling Buisman, F. (red.), *Hackfort huis & landgoed*, Utrecht 1998.
- Krebbers, H.J., 'Het Huis te Vorden, en zijn omgeving'; in: *Eigen Haard*, Haarlem 1912
- Krebbers, H.J., 'De Woldbergen', omstreeks 1926; in: *Jaarboek Achterhoek en Liemers*, Doetinchem 1997.
- Maas, Loes en A.H.G. Schaars, *Boerderij- en veldnamen in Vorden*, Doetinchem 1996.
- Mörzer Bruijns, M.F., 'Groeiplaatsen van de Zevenster (Trientalis europaea) te Vorden', *Levende Natuur*, Arnhem 1964.
- Nieuwburg, J., 'De staat van de molens in de Achterhoek', *Archief Orgaan van de Oudheidkundige Vereniging 'De Graafschap' Meester Hendrik Willem Heuvel Stichting G.A. van der Lugt Stichting*, 1975 z.p.
- Rossel, Gerda, 'Veldnamen in de Wildenborch', *Vordense Kronyck*, Vorden december 2015.
- Schuyf, Judith, *Heidens Nederland: zichtbare overblijfselen van een niet-christelijk verleden*, Utrecht 1995.
- Staring van den Wildenborch, A.C.W., 'Verslag, betreffende eenige Oudheden, in De Provincie Gelderland, Kwartieren Zutphen en Veluwe, gevonden'; in *Natuurkundige Verhandelingen van de Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen, deel XI*, Haarlem 1822.
- Staring A.C.W., 'Sporen van heidensch bijgeloof in het Zutphense'; in *Mnemosyne, mengelingen voor geschied- en letterkunde*, Rotterdam 1830.
- Wullink, H.G. (red.), *Linde, in de draaimölle*, Vorden 1991.
- Wullink, H.G., 'de Woldbergen', *Midwinterpraot*, uitgave van de Oudheidkundige Vereniging Oud Vorden, Vorden december 1998.

Een enigszins gewijzigde versie van dit artikel verscheen in september 2018 in Oer, een kwartaaluitgave van het Erfgoedcentrum Achterhoek en Liemers, Regionaal Archief Zutphen en Waterschap Rijn en IJssel.